

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปีพุทธศักราช 2540 เป็นปีแห่งวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ ทางการเมืองและทางสังคมที่ร้ายแรงที่สุดสำหรับประเทศไทยในรอบสองร้อยกว่าปีภายหลังการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งสุดท้าย ประเทศไทยต้องเผชิญปัญหาเศรษฐกิจที่ค่อนข้างรุนแรง ก่อให้เกิดปัญหาการขาดสภาพคล่องทางการเงินเกิดขึ้นอย่างรุนแรงในภาคธุรกิจต่างๆ จนต้องปล่อยค่าเงินบาทลอยตัว เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม พ.ศ. 2540 ทำให้ค่าเงินบาทลดลงร้อยละ 30 ประเทศไทยต้องเซ็นสัญญากู้เงินที่มีเงื่อนไขผูกมัดหนาแน่นจากกองทุนระหว่างประเทศ (IMF) และเริ่มใช้มาตรการทางการเงิน โดยการขึ้นภาษีมูลค่าเพิ่มจากร้อยละ 7 เป็นร้อยละ 10 การตัดงบประมาณรายจ่ายของรัฐ การเข้มงวดกับบริษัทเงินทุนที่มีปัญหาการบริหารสภาพคล่อง กำหนดให้สถาบันการเงินคงอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ให้อยู่ในระดับสูง เข้มงวดการให้สินเชื่อเพื่อที่จะรัดเข็มขัดประชาชนในประเทศเพื่อระดมหาเงินไปใช้หนี้ต่างประเทศ (วิทยากร เชียงกูล, 2540)

สภาพปัญหาที่กล่าวมาทั้งหมดเป็นผลให้เกิดภาวะสินค้าแพงควบคู่ไปกับภาวะเศรษฐกิจซบเซา ธุรกิจล้มละลาย ปิดกิจการหรือลดขนาดการผลิต ปลดพนักงาน ลดเงินเดือนและสวัสดิการ ขณะที่สินค้าทุกอย่างมีราคาสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ประชาชนทั้งประเทศถูกทำให้จนลงอย่างกะทันหันโดยทั่วหน้ากัน นอกจากนี้สถาบันการเงิน รัฐวิสาหกิจ และธุรกิจสำคัญอื่นๆ ของไทยถูกบีบคั้นให้ร่วมทุนกับบริษัทต่างชาติ ซึ่งนับเป็นการสูญเสียอำนาจทางเศรษฐกิจ เพราะเศรษฐกิจเป็นวิถีชีวิตและเป็นทุกสิ่งทุกอย่าง การสูญเสียวิถีชีวิตเท่ากับเป็นการสูญเสียความเป็นไทย (ประเวศ วะสี, 2542 อ้างถึงใน อนันต์ รัตนภาณุคร, 2542) วิกฤติเศรษฐกิจครั้งนี้มีความรุนแรงสำหรับคนไทยทั่วไปยิ่งกว่ายุคเศรษฐกิจโลกตกต่ำในปี พ.ศ. 2473 เพราะเมื่อ 70 กว่าปีที่แล้วเศรษฐกิจไทยยังเป็นการผลิตเพื่อกินเพื่อใช้และพึ่งตนเองได้ มีการลงทุนและค้าขายกับต่างประเทศเป็นส่วนน้อย ประชาชนส่วนใหญ่อยู่ในภาคชนบทที่ผลิตอาหาร และเครื่องอุปโภคบริโภคที่จำเป็นได้เองเป็นส่วนใหญ่ แต่วิกฤติเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 เกิดขึ้นในยุคที่เศรษฐกิจไทยมีการเปิดประเทศ คือ มีการลงทุนระหว่างประเทศสูงกว่าร้อยละ 70 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (วิทยากร เชียงกูล, 2540) แม้แต่เกษตรกรก็ได้รับผลกระทบไม่ต่างจากคนในเมือง เพราะค่าครองชีพต้องเพิ่มขึ้นเช่นกัน และการปลูกพืชเพื่อขายต้องใช้ทั้งน้ำมัน ปุ๋ย สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ปัจจัยการผลิตต่างๆ ที่ต้องสั่งเข้ามาจากต่างประเทศย่อมมีมากด้วยเช่นกัน

วิกฤตครั้งนี้ถือว่าเป็นเรื่องร้ายแรงและสำคัญอย่างยิ่งของประเทศ จำเป็นที่ทุกฝ่ายจะต้องร่วมกันหาทางแก้ไข ทั้งองค์กรภาครัฐ เอกชนและประชาชนทุกคนในประเทศ และทางเลือกหนึ่งในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจให้เหมาะสมกับสภาพสังคมไทย คือ การยึดหลักและดำเนินชีวิตตามแนวพระราชดำริ “เศรษฐกิจแบบพอเพียง” ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำรัสเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540 ความตอนหนึ่งว่า

...รู้ว่าท่านทั้งหลายกำลังกลุ่มใจในวิกฤตการณ์ ตั้งแต่คนที่มีเงินน้อย จนกระทั่งคนมีเงินมาก แต่ถ้าสามารถที่จะเปลี่ยนกลับเป็นเศรษฐกิจแบบพอเพียง ไม่ต้องทั้งหมด แม้ไม่ถึงครึ่ง อาจจะเศษหนึ่งส่วนสี่ก็จะสามารถอยู่ได้...

วันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2541 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำรัสเพิ่มเติมในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

...คำว่าพอเพียงมีความหมายกว้างออกไปอีก ไม่ได้หมายถึงการมีพอใช้ สำหรับใช้ของตัวเอง มีความหมายว่าพอมีพอกิน...พอมีพอกินก็แปลว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง...

...ให้พอเพียงนี้ก็หมายความว่า มีกินมีอยู่ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอแม้บางอย่างอาจจะดูฟุ้งเฟ้อ แต่ก็ทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ก็สมควรที่จะทำ สมควรที่จะปฏิบัติ...

สุเมธ ตันติเวชกุล (2540) กล่าวว่า เศรษฐกิจแบบพอเพียง หมายถึง ความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างประมาณตน อยู่แบบพอมีพอกิน ตามฐานะตามอัตภาพ ส่วนเศรษฐกิจพอเพียงในระดับประเทศนั้นเป็นความสามารถของชุมชนเมือง รัฐประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่ง ๆ ในการผลิตสินค้า และบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้น ๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่าง ๆ ที่ตนไม่ได้เป็นเจ้าของ เศรษฐกิจแบบพอเพียงจะช่วยให้คนไทยอยู่ได้โดยไม่เดือดร้อน

ด้วยเหตุที่ประชาชนไทยทั้งชาติต้องประสบกับปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจในช่วงกลางปีพุทธศักราช 2540 ประชาชนคนไทยทุกสาขาอาชีพได้รับผลกระทบกับเหตุการณ์ครั้งนี้กันถ้วนหน้า แรงงานจากภาคอุตสาหกรรมและสถาบันการเงินรวมทั้งภาคอื่นๆ ในเมืองใหญ่ว่างงานจำนวนมาก บางส่วนกลับ

ภูมิลาเนา และกลับเข้าสู่อาชีพเกษตรกรรมที่เคยทำอยู่มากขึ้น (อภินันท์ จันตะนี, 2542) ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม พื้นฐานทางวัฒนธรรม และอาชีพของประชาชนในอดีตกาลทำการเกษตรซึ่งอาชีพเกษตรกรรมนั้นเป็นวิถีชีวิตคู่กับคนไทยตลอดมา แต่เมื่อโลกได้เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีสมัยใหม่ได้เข้ามาแทนที่ประกอบกับการพัฒนาประเทศมุ่งเน้นความเจริญทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลักสำคัญ โดยเน้นพัฒนาด้านอุตสาหกรรม ทำให้คนไทยลืมอาชีพเกษตรกรรมซึ่งเป็นวิถีชีวิตไป เกษตรกรจำนวนมากละทิ้งถิ่นฐานพื้นที่ทำการเกษตร อพยพครอบครัวเข้าไปขายแรงงานในเมืองมากขึ้น ทำให้สังคมชนบทที่เคยรักษาขนบธรรมเนียมและประเพณีต่างๆของชาติได้รับความกระทบกระเทือนทางจริยธรรม ขนบธรรมเนียม จารีตวัฒนธรรม เกิดการล่มสลายของสถาบันครอบครัว และการแตกสลายของสังคมชนบทไทย ประเพณีมรดกอันดีงามของชาติที่แสดงถึงเอกลักษณ์ความภาคภูมิใจของคนไทยและของชาติไทยกำลังจะสูญหายไป พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเห็นถึงความสำคัญของอาชีพเกษตรมาก จึงจะเห็นได้จากพระราชดำรัสตอนหนึ่งที่กล่าวถึงการเกษตรไว้ดังนี้

...การเกษตรนี้มีความสำคัญจริงถ้าไม่มีเกษตรกรก็เกือบจะพูดได้ว่า เราต้องตายกันหมด เพราะจะไปอาศัยวิทยาศาสตร์ก็รู้สึกลัว ถ้าปากอยู่กินไม่อิ่ม แต่ว่าทำไมคนถึงนึกว่าการเกษตรนี้เป็นสิ่งด้อยต่ำที่ไม่สำคัญทั้ง ๆ ที่ความจริงเราต้องอาศัยการเกษตรเพื่อชีวิตของเรา ไม่ใช่เฉพาะสำหรับอาหารเท่านั้น สำหรับสิ่งอื่นทั้งหลายด้วยที่เราต้องอาศัยการเกษตร อันนี้เป็นสิ่งที่น่าประหลาดใจ ...

จะเห็นได้ว่าพระองค์ทรงเน้นการพัฒนาประเทศโดยสร้างความมั่นคงจากพื้นฐานของคนในชนบทซึ่งส่วนใหญ่คือเกษตรกร พระองค์ทรงเป็นนักคิด นักค้นคว้าทรงนำ “เศรษฐกิจพอเพียง” ในรูป “ทฤษฎีใหม่” มาเสนอเพื่อเป็นแนวทางให้ประชาชนทุกสาขาอาชีพและทุกระดับชั้นสามารถนำไปปฏิบัติเพื่อการดำรงชีวิตในยามที่ประเทศประสบภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2541)

“ทฤษฎีใหม่” เกิดจากการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมราษฎรในภาคอีสานบริเวณพื้นที่บ้านกุดตอแก่น ตำบลกุดสิมคุ้มใหญ่ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้ทรงทราบปัญหาหลักของเกษตรกรจึงได้พระราชทานพระราชดำริเพื่อเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรที่ประสบความยากลำบาก โดยเฉพาะการขาดแคลนน้ำ พระราชดำรินี้ทรงเรียกว่า “ทฤษฎีใหม่” อันเป็นแนวทางหรือหลักการในการบริหารจัดการที่ดินและแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในเวลาต่อมาได้พระราชทานพระราชดำริให้ทำการทดลอง “ทฤษฎีใหม่” ที่สระบุรีเป็นแห่งแรกและที่อื่นๆในเวลาต่อมา จนได้ผลงาน

ที่เป็นแบบอย่างในการขยายผลต่อไป ทฤษฎีใหม่จึงเป็นแนวพระราชดำริที่บัดนี้ได้รับการพิสูจน์และยอมรับกันอย่างกว้างขวางในหมู่เกษตรกรไทยแล้วว่าสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างแท้จริง

ทฤษฎีใหม่นี้เป็นสิ่งล้ำค่ายิ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทานแก่พสกนิกรชาวไทยทั้งปวง ซึ่งสถาพร สันติบุตร(2539) ได้ให้ความหมายของ “ทฤษฎีใหม่” ไว้ดังนี้

“ทฤษฎีใหม่” (New Theory) หมายถึง แนวทางปฏิบัติเพื่อให้เกษตรกรที่มีดินถือครองประมาณ 10 – 15 ไร่ สามารถมีน้ำใช้เพื่อการเกษตรอย่างพอเพียงตลอดปี และใช้น้ำกับดินที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อให้มีกินตามอัตภาพ คือ ไม่ได้รวยมากแต่พอกิน ไม่อดอยาก โดยการแบ่งที่ดินถือครองออกเป็นสัดส่วน ดังนี้ ส่วนที่หนึ่งร้อยละ 30 ของพื้นที่สำหรับปลูกสวน ส่วนที่สองร้อยละ 60 ของพื้นที่สำหรับทำนาปลูกข้าว และปลูกพืชไร่ทำสวน และส่วนที่สามร้อยละ 10 ของพื้นที่สำหรับเป็นที่บริหาร เช่น ทางเดิน ที่อยู่อาศัย หรืออื่น ๆ

เนื่องจาก “ทฤษฎีใหม่” เป็นทฤษฎีที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงคิดค้นหลักการเพื่อช่วยเหลือเกษตรกร ทฤษฎีใหม่จึงเป็นทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรโดยตรง บางครั้งจึงเรียกว่า “เกษตรทฤษฎีใหม่” เกษตรทฤษฎีใหม่หรือทฤษฎีใหม่ มีหลักการสำคัญๆ อันได้แก่

(สุเมธ ตันติเวชกุล, 2542)

1. เป็นระบบการผลิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงที่เกษตรกรสามารถเลี้ยงตนเองได้ในระดับที่ประหยัดก่อน แล้วจึงขยายผลสู่ชุมชนในระดับที่กว้างกว่าเดิม ทั้งนี้ชุมชนต้องมีความสามัคคีร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันในเรื่องของการผลิต การลงทุน เพื่อการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนในระดับต่อไป

2. ยึดหลักการพึ่งตนเอง เพื่อให้เกษตรกรมีอิสรภาพในการดำรงชีวิต ซึ่งครัวเรือนหนึ่งจะต้องทำนาประมาณ 5 ไร่ เพื่อจะทำให้มีข้าวบริโภคหนึ่งปี

3. มีการวางแผนที่สมบูรณ์แบบสำหรับเกษตรกรรายย่อย 3 ขั้นตอน ได้แก่

3.1 ทฤษฎีใหม่ขั้นต้น การจัดแบ่งพื้นที่อยู่อาศัยและที่ทำกินออกเป็น 4 ส่วนตามอัตราส่วน 30 : 30 : 30 : 10 เป็นระบบการผลิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ให้พึ่งตนเอง ค่อยเป็นค่อยไปตามกำลัง สามารถเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้ในระดับที่ประหยัด

3.2 ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 ให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่ม หรือสหกรณ์ร่วมใจกันดำเนินการในด้านการผลิต การตลาด การเป็นอยู่ สุวีถีการ การศึกษา สังคมและศาสนา เพื่อให้พอมีพอกิน มีใช้ ช่วยเหลือชุมชนและสังคมดีขึ้นไปพร้อม ๆ กัน

3.3 ทฤษฎีใหม่ขั้นที่สาม เป็นการติดต่อประสานงานเพื่อจัดหาทุน หรือแหล่งเงิน เช่น ธนาคารหรือห้างร้านเอกชน มาช่วยในการลงทุนและพัฒนาคุณภาพชีวิต

4. มีการบริหารและจัดแบ่งที่ดินออกออกเป็นสัดส่วนที่ชัดเจน ตามอัตราส่วน
30 : 30 : 30 : 10 ซึ่งหมายถึง

พื้นที่ 30 เปอร์เซ็นต์ ส่วนแรกใช้ขุดสระน้ำ เพื่อเก็บกักน้ำไว้ใช้ในการเกษตร

พื้นที่ 30 เปอร์เซ็นต์ ส่วนที่สองใช้ทำนา ปลูกข้าวไว้บริโภค

พื้นที่ 30 เปอร์เซ็นต์ ส่วนที่สามใช้ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชผัก พืชไร่ พืชสมุนไพร

พื้นที่ 10 เปอร์เซ็นต์ ส่วนที่สี่ ใช้เป็นที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์และโรงเรียนอื่นๆ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาพระราชทานสรุปถึงประโยชน์ของ
ทฤษฎีใหม่หรือเกษตรทฤษฎีใหม่ไว้ดังนี้ (อ้างถึงใน สถาพร สันติบุตร, 2539)

1. ทำให้ประชาชนพออยู่พอกินสมควรแก่สภาพในระดับที่ประหยัด ไม่อดอยาก
และเลี้ยงตนเองได้ ตามหลักปรัชญาของ “ เศรษฐกิจพอเพียง ”

2. ในหน้าแล้งมีน้ำน้อย ก็สามารถเอาน้ำที่เก็บไว้ในสระมาปลูกพืชผักต่าง ๆ ที่ใช้น้ำ
น้อยได้ โดยไม่ต้องเบียดเบียนชลประทาน ฉะนั้น ทฤษฎีใหม่นี้มีไว้ป้องกันการขาดแคลนน้ำ

3. หรือถ้าในโอกาสปกติทำให้ร่ำรวยขึ้น ซึ่งถ้าราษฎรมีความขยันขันแข็งมากมีความ
รู้ทางการเกษตร และมีเงินทุนพอสมควร ก็จะมีฐานะร่ำรวยมากยิ่งขึ้น

4. ถ้าในโอกาสที่มีอุทกภัยก็สามารถที่จะฟื้นตัวได้ โดยไม่ต้องให้ทางราชการไปช่วย
มากเกินไป ทำให้ประชาชนพึ่งตนเองได้เป็นอย่างดี

5. นอกจากทฤษฎีใหม่ทำให้ราษฎรมีกินแบบตามสภาพแล้ว ยังจะช่วยให้ราษฎรมี
ความสุข ความอบอุ่นอยู่กับครอบครัว ซึ่งแม้จะมีเงินถ้าไม่ได้อยู่กับครอบครัวก็ไม่สามารถใช้
เงินซื้อสิ่งนี้ได้

จากแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ได้พระราชทานพระราชดำรัส
ในเรื่องทฤษฎีใหม่ หากประชาชนหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้นำไปปฏิบัติอย่างถูกต้อง ก็จะเกิด
ประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อผู้นำไปปฏิบัติอย่างมากมาย มีหลายหน่วยงานที่ได้พยายาม
นำแนวคิดทฤษฎีใหม่มาจัดทำโครงการต่างๆ เพื่อสนองพระราชดำริ ซึ่งก็รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
ข้องกับการจัดการศึกษาด้วย ดังจะเห็นได้จากกรณีที่กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดทำหนังสือเกษตร
ทฤษฎีใหม่เผยแพร่ อีกทั้งการส่งเสริมให้หน่วยงานต่างๆ ในกระทรวงสนองนโยบายที่จะมีการนำ
เกษตรทฤษฎีใหม่ไปใช้ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจึงได้ขานรับนโยบาย
ดังกล่าว โดยจัดทำโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริให้โรงเรียนในสังกัดดำเนินการ
ปฏิบัติ เริ่มดำเนินการในปี พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา มีการสัมมนาให้ความรู้แก่ศึกษานิเทศก์ทุกสำนัก
งานการประถมศึกษาจังหวัดเพื่อเป็นแกนนำในการขยายผลไปสู่โรงเรียน พร้อมทั้งทำคู่มือแนวทาง
การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเกษตรทฤษฎีใหม่แจกจ่ายให้กับโรงเรียนในสังกัด เพื่อให้ความรู้ที่

ถูกต้องกับครู นักเรียน และได้กำหนดให้สถานศึกษาทั่วประเทศอำเภอละ 1 แห่งเป็นโรงเรียนต้นแบบดำเนินกิจกรรมเปิดโครงการ “เกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำรินโรงเรียน” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำแนวทางและวิธีการตามเกษตรทฤษฎีใหม่ออกเผยแพร่สู่ชุมชน เป็นการปลูกฝังแนวคิดให้เยาวชนได้สัมผัส และทำการทดลองทำการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ในกลุ่มวิชาการงานและพื้นฐานอาชีพในระดับประถมศึกษา กลุ่มวิชาการงานและอาชีพในระดับมัธยมศึกษา รวมทั้งการบูรณาการกับกลุ่มประสบการณ์รายวิชาอื่นๆ นอกจากนี้ยังนำผลิตผลทางการเกษตรหรือรายได้ไปสนับสนุนโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้คัดเลือกโรงเรียนที่มีความพร้อม คือ มีพื้นที่ในการทำการเกษตรและพื้นที่ในการขุดสระน้ำ จำนวน 312 โรงเรียน เป็นโรงเรียนแกนนำในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ พร้อมกันนี้ยังได้จัดสรรงบประมาณสนับสนุนให้โรงเรียนละ 25,000 บาท

ปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีโรงเรียนแกนนำและโรงเรียนแกนนำอาสาสมัครรวม 1,069 โรงเรียน จำแนกเป็นโรงเรียนแกนนำที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากโครงการ 432 โรงเรียน โรงเรียนแกนนำอาสาสมัครเป็นโรงเรียนที่มีความพร้อมในการดำเนินงาน จัดกิจกรรมโดยไม่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากโครงการ 637 โรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2542)

เขตการศึกษา 11 ประกอบด้วย 5 จังหวัด คือ จังหวัดชัยภูมิ นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ และจังหวัดศรีสะเกษ เป็นเขตการศึกษาที่มีสภาพภูมิศาสตร์เป็นเขตติดต่อกับชายแดนประเทศสาธารณรัฐกัมพูชา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ห่างไกลความเจริญ ทุรกันดาร มีผลกระทบต่อความมั่นคงปลอดภัยของชีวิต การประกอบอาชีพของประชากร สภาพพื้นที่ราบสูง พื้นที่ดินเป็นดินปนทราย ไม้อุ้มน้ำ แห้งแล้ง ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ฐานะยากจน มีรายได้ต่ำกว่าทุกภาค มีการอพยพย้ายถิ่นไปทำงานในเมืองมากที่สุด เนื่องจากปัญหาภาวะแห้งแล้ง ฝนไม่ตกตามฤดูกาลหรือสิ้นสุดฤดูการทำนา (สำนักงานศึกษาธิการเขต 11, 2537) ซึ่งทำให้เกิดผลกระทบตามมา คือ เกิดปัญหาครอบครัวแตกแยก ปัญหาชุมชนล่มสลาย ปัญหาขาดแคลนที่อยู่อาศัย ปัญหาชุมชนแออัดและคนยากจนในเมือง ปัญหาอาชญากรรม สาเหตุที่สำคัญที่ก่อให้เกิดการอพยพย้ายถิ่น สืบเนื่องจากเนื้อหาหลักสูตรที่สอนในการศึกษาภาคบังคับ พื้นฐานและสายสามัญเด็กต้องใช้เวลาเรียนอยู่ในระบบโรงเรียนอย่างน้อย 6-12 ปี เมื่อจบการศึกษาออกมาที่ไม่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับอาชีพเดิมของครอบครัว ซึ่งส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2539) เมื่อโรงเรียนได้ดำเนินงานโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่แล้ว จะช่วยส่งผลประโยชน์ให้กับนักเรียนอย่างมากมาย ทั้งเป็นการปลูกจิตสำนึกในอาชีพทางด้าน

เกษตรกรรมตามแนวพระราชดำริที่ถูกต้องแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมและสร้างสิ่งจูงใจสำหรับนักเรียนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ นำกลับไปขยายผลสู่ครอบครัวรวมทั้งชุมชน ประชาชนหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้นำไปดำเนินการปฏิบัติอย่างถูกต้อง อีกทั้งยังสอดคล้องกับการดำเนินชีวิตตามความเป็นไทย เหมาะกับสภาพทรัพยากร ซึ่งจะช่วยให้สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ไม่เดือดร้อน ไม่ว่าเศรษฐกิจของโลกจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรก็ตาม

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการดำเนินงานของโรงเรียนแกนนำโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 11 ซึ่งมีจำนวนโรงเรียนแกนนำที่ได้รับการคัดเลือกจากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจำนวน 100 โรงเรียน ผลการวิจัยจะเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับโรงเรียนที่ดำเนินงานโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เพื่อนำผลไปปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการดำเนินงาน โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 11 ใน 5 ด้าน คือ ด้านรูปแบบกิจกรรม ด้านการเตรียมการ ด้านการปฏิบัติงานตามโครงการ ด้านการประเมินผลโครงการ และด้านปัญหาการปฏิบัติงาน

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษา การดำเนินงาน โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในโรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นโรงเรียนแกนนำสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 11 มีจำนวนทั้งสิ้น 100 โรงเรียน
2. การศึกษาการดำเนินงาน โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มุ่งศึกษาใน 5 ด้าน คือ ด้านรูปแบบกิจกรรม ด้านการเตรียมการ ด้านการปฏิบัติงานตามโครงการ ด้านการประเมินผลโครงการ และด้านปัญหาการปฏิบัติงาน
3. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้รับผิดชอบโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ฯ และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกจากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ให้เป็นโรงเรียนแกนนำดำเนินงานโครงการ

เกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 11 จำนวนทั้งสิ้น 100 โรงเรียน

ข้อตกลงเบื้องต้น

การวิจัยครั้งนี้ไม่คำนึงถึงขนาดโรงเรียน ทั้งนี้เนื่องจากไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนขนาดใดก็สามารถจัดโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

เกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หมายถึง แนวทางตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ที่พระราชทานวิธีการทำการเกษตรสำหรับเกษตรกรซึ่งมีที่ดินเป็นของตนเอง แต่มีเพียงเล็กน้อย โดยประมาณ 10 – 15 ไร่ หรือน้อยกว่าให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็นสัดส่วน เพื่อสร้างแหล่งน้ำ ไม้ผล ที่อยู่อาศัย เพื่อให้สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ทุกสภาวะกาลโดยยึดหลักการพึ่งตนเอง

โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หมายถึง โครงการที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจัดขึ้น โดยได้นำแนวพระราชดำริเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ เข้ามาให้โรงเรียนในสังกัดได้ดำเนินการปฏิบัติ โดยมีเป้าหมายให้บุคลากรในโรงเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และมีทักษะที่สามารถดำเนินการพัฒนาดำเนินการเกษตรทฤษฎีใหม่ เพื่อประยุกต์ไปใช้ในชีวิตประจำวัน พร้อมทั้งนำแนวทางและวิธีการตามเกษตรทฤษฎีใหม่เผยแพร่สู่ชุมชน

การศึกษาการดำเนินงานโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หมายถึง การศึกษาการปฏิบัติตามแนวทางการดำเนินงานโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในโรงเรียนแก่นำดำเนินงานโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 11 ใน 5 ด้าน คือ รูปแบบกิจกรรม การเตรียมการ การปฏิบัติงานตามโครงการ การประเมินผลโครงการ และปัญหาการปฏิบัติงาน

รูปแบบกิจกรรม หมายถึง แนวปฏิบัติในการดำเนินงานโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดไว้ให้โรงเรียนเลือกปฏิบัติ ซึ่งมี 3 รูปแบบ คือ

รูปแบบที่ 1 เป็นรูปแบบสำหรับโรงเรียนที่มีพื้นที่และแหล่งน้ำเพียงพอ ที่จะจัดแบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วนตามแนวทางของเกษตรทฤษฎีใหม่ คือ 30 : 30 : 30 : 10 ซึ่งหมายถึง พื้นที่ 30% ส่วนแรกสำหรับขุดสระน้ำ พื้นที่ 30% ส่วนที่สองสำหรับ ทำนา พื้นที่ 30% ส่วนที่สามสำหรับปลูกพืชไร่พืชสวน พื้นที่ 10% ส่วนที่สี่สำหรับเป็นที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์และโรงเรียนอื่นๆ ซึ่งเป็นการทำทฤษฎีใหม่อย่างเต็มรูปแบบ

รูปแบบที่ 2 เป็นการจัดกิจกรรมเกษตรทฤษฎีใหม่แบบเกษตรผสมผสานตามสภาพท้องถิ่น เป็นรูปแบบสำหรับโรงเรียนที่ไม่มีพื้นที่ในการทำนา แต่มีแหล่งน้ำสำหรับใช้ในการเกษตร กิจกรรมสำคัญ คือ การปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ มีการแบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วนสำหรับ 1. ปลูกพืชสวนครัว 2. ปลูกพืชสมุนไพร / ไม้ดอกไม้ประดับ 3. ปลูกไม้ยืนต้น 4. เลี้ยงสัตว์

รูปแบบที่ 3 เป็นรูปแบบสำหรับโรงเรียนที่มีปราชญ์ชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่ในชุมชน มีการจัดพื้นที่ในการจัดกิจกรรมการเกษตรตามรูปแบบที่ 1 หรือ 2 ก็ได้ และมีการพึ่งพิงแนวคิดจากปราชญ์ชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น

การเตรียมการ หมายถึง การกำหนดแนวทางวิธีการปฏิบัติงาน และเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติงานโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งประกอบด้วย การกำหนดนโยบาย การวางแผน เตรียมบุคลากร การประชาสัมพันธ์ การประสานงาน การเตรียมงบประมาณ การเตรียมพื้นที่ การเตรียมสถานที่ การเตรียมวัสดุอุปกรณ์

การปฏิบัติงานตามโครงการ หมายถึง การลงมือปฏิบัติงานด้านต่างๆ ในโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตามแนวทางที่วางไว้ ซึ่งประกอบด้วย การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจด้านเทคนิควิชาการทางด้านการเกษตร การบูรณาการกิจกรรมในโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่กับการสนทนากลุ่มประสบการณ์รายวิชาอื่น การจัดการผลผลิต การมีส่วนร่วมของชุมชน

การประเมินผลโครงการ หมายถึง กระบวนการที่มีการพิจารณาสำหรับตัดสินคุณค่าเพื่อบอกถึงผลการปฏิบัติงานโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ปัญหาการปฏิบัติงาน หมายถึง สภาพหรือสิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติงาน โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งทำให้ การปฏิบัติงานไม่บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

เขตการศึกษา 11 หมายถึง การแบ่งเขตท้องที่ของกระทรวงศึกษาธิการโดยแบ่งตาม สภาพภูมิศาสตร์และวัฒนธรรม เพื่อให้แต่ละเขตได้ดำเนินงานด้านการศึกษา จังหวัดในท้องที่ เขตการศึกษา 11 มี 5 จังหวัด คือ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ สุรินทร์ และจังหวัดศรีสะเกษ

โรงเรียนแกนนำ หมายถึง โรงเรียนที่ผ่านการคัดเลือกจากสำนักงานการประถม ศึกษาจังหวัดในแต่ละจังหวัดในเขตการศึกษา 11 ปีการศึกษา 2542 ให้เป็นโรงเรียนแกนนำใน การดำเนินงานโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยผ่านความเห็นชอบจากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

ผู้บริหาร หมายถึง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการ หรือผู้ที่ทำหน้าที่รักษาการ ในตำแหน่งดังกล่าวของโรงเรียนแกนนำที่ดำเนินงานโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระ ราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา แห่งชาติ เขตการศึกษา 11

ครู หมายถึง ผู้ที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบงานในโรงเรียนแกนนำที่ดำเนิน งานในโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ใน โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาประถมแห่งชาติ เขตการศึกษา 11

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาและรวบรวมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนว พระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จากหนังสือ วารสาร บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้รับผิดชอบโครงการ และ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนแกนนำดำเนินงานโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนว พระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 11 ซึ่งมีทั้งสิ้น 100 โรงเรียน
3. ตัวอย่างประชากรประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 100 คน ครูผู้รับผิดชอบ โครงการ จำนวน 200 คน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 200 คน รวมทั้งสิ้น

500 จากโรงเรียนแกนนำดำเนินงานโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 11 ปีการศึกษา 2544

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร โรงเรียน แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ครูผู้รับผิดชอบโครงการ แบบสอบถามนักเรียน และแบบสังเกตการดำเนินงานโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ของโรงเรียน

5. นำเครื่องมือที่สร้างขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน พิจารณาความครอบคลุม และความเหมาะสมของภาษาที่ใช้แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

6. นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับผู้บริหาร ครูและนักเรียน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวนทั้งสิ้น 14 คน

7. นำเครื่องมือในข้อ 5 มาปรับปรุงแก้ไขให้เป็นเครื่องมือฉบับสมบูรณ์ต่อไป

8. นำเครื่องมือที่ได้ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

9. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ และขอความร่วมมือให้ส่งแบบสอบถามกลับคืนผู้วิจัยทางไปรษณีย์ ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์และสังเกตโรงเรียนด้วยตนเอง

10. วิเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลจากแบบสอบถามมาแจกแจงความถี่ หากคำร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง แบบสัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์โดยประมวลข้อมูลที่รวบรวมได้แล้วอธิบายเป็นความเรียง แบบสังเกตนำมาวิเคราะห์โดยประมวลข้อมูลที่รวบรวมได้แล้วอธิบายเป็นความเรียง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงผลการดำเนินงานโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในโรงเรียนแกนนำสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 11 เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุง แก้ไขการดำเนินงานของโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน ครูและชุมชนต่อไป

2. ผลการวิจัยจะเป็นข้อมูลแก่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในการวางแผนปรับปรุง และพัฒนาการดำเนินงานโครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อเป็นแนวทางในการขยายผลการดำเนินงานไปยังโรงเรียนในจังหวัดอื่นๆ ที่มีสภาพปัญหาคล้ายคลึงกัน